

СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СУБ'ЄКТІВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ

©2019 БІРЮКОВ Є. І.

УДК 330.3.32
JEL: L94; L98

Бірюков Є. І. Світовий досвід державної підтримки суб'єктів електроенергетичного ринку

У статті проаналізовано основні особливості та тенденції розвитку енергетичної галузі в країнах світу. Виокремлено основні світові інноваційні заходи з регулювання енергетичної галузі та головні інноваційні розробки в частині видобутку енергії. Встановлено, що превалююча частина країн Європи більш, ніж на 50% є енергозалежними. Визначено, що основні причини, які обумовлюють необхідність реформування електроенергетичних систем, носять як еволюційний характер (у випадках, коли це викликано об'єктивними передумовами), так і спонтанний. Встановлено, що формування тарифів належить до ключових аспектів регулювання енергоринків, що обумовлено сукупністю складових, які відображають безпосередньо вартість електричної енергії як товару, а також включають вартість додаткових послуг, транспортування, компенсацій, впливаючи таким чином на весь організаційно-функціональний механізм ринку електроенергії. Доведено, що міждержавна взаємодія підвищує значення міждержавних і міжнародних зв'язків, пов'язаних з механізмом здійснення експортно-імпорتنих операцій. Визначено, що система функціонування електроенергетичної галузі продемонструвала неефективність і низьку адаптованість в умовах подорожчання вуглеводневого палива, що приводить до необхідності модернізації та введення нових генеруючих потужностей. Зазначено, що забезпечення випереджаючого попиту на електроенергію зумовлює нагальну потребу перебудови всього електроенергетичного комплексу. Було встановлено, що з метою подолання виявлених проблем електроенергетики більшістю зарубіжних держав були розроблені концепції й розпочато реалізацію першочергових завдань у напрямі структурного реформування електроенергетичного сектора.

Ключові слова: ринок, електроенергетика, тарифи, державне регулювання, вартість електроенергії.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-10-25-30>

Рис.: 1. **Бібл.:** 12.

Бірюков Єгор Ігорович – аспірант кафедри менеджменту та публічного адміністрування, Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая (пров. Магнітогорський, 3, Київ, 02660, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5333-8839>

УДК 330.3.32
JEL: L94; L98

UDC 330.3.32
JEL: L94; L98

Бірюков Е. И. Мировой опыт государственной поддержки субъектов электроэнергетического рынка

В статье проанализированы основные особенности и тенденции энергетической отрасли в странах мира. Выделены основные мировые инновационные меры регулирования энергетической отрасли, а также главные инновационные разработки в части добычи энергии. Установлено, что превалирующая часть стран Европы более чем на 50% является энергозависимыми. Определено, что основные причины, обуславливающие необходимость реформирования электроэнергетических систем, носят как эволюционный характер (в случаях, когда это вызвано объективными предпосылками), так и спонтанный. Установлено, что формирование тарифов относится к ключевым аспектам регулирования энергорынков, что обусловлено совокупностью составляющих, которые отражают непосредственно стоимость электрической энергии как товара, а также включают стоимость дополнительных услуг, транспортировки, компенсации, влияя таким образом на весь организационно-функциональный механизм рынка электроэнергии. Доказано, что межгосударственное взаимодействие повышает значение межгосударственных и международных связей, связанных с механизмом осуществления экспортно-импортных операций. Определено, что система функционирования электроэнергетической отрасли продемонстрировала неэффективность и низкую адаптированность в условиях удорожания углеводородного топлива, что приводит к необходимости модернизации и введения новых генерирующих мощностей. Указано, что обеспечение опережающего спроса на электроэнергию приводит к насущной необходимости перестройки всего электроэнергетического комплекса. Установлено, что с целью преодоления выявленных проблем электроэнергетики большинством зарубежных государств были разработаны концепции и начата реализация первоочередных задач в направлении структурного реформирования электроэнергетического сектора.

Ключевые слова: рынок, электроэнергетика, тарифы, государственное регулирование, стоимость электроэнергии.

Рис.: 1. **Библ.:** 12.

Бірюков Єгор Ігорович – аспірант кафедри менеджменту та публічного адміністрування, Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая (пер. Магнітогорський, 3, Київ, 02660, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5333-8839>

Biriukov I. I. The World Experience Concerning the State Support for the Electroenergetic Market Actors

The article analyzes the main features and tendencies of the energy industry in the world countries. The world's main innovative energy regulatory measures, as well as major innovations in energy production are allocated. It is determined that the prevailing part of European countries is more than 50% energy-dependent. It is defined that the main reasons for the need to reform the electroenergetic systems are both evolutionary (in cases where it is caused by objective preconditions) and spontaneous. It is determined that tariff formation is a key aspect of the energy markets regulation, which is due to a combination of components that reflect directly the cost of electricity as a commodity, and also include the cost of additional services, transportation, compensation, thus impacting on the entire organizational and functional mechanism of the electricity market. It is proved that interstate cooperation increases the importance of interstate and international relations with regard to the mechanism for implementing export-import operations. It is defined that the system of operation of the electricity industry sector has demonstrated inefficiency and low adaptability in the conditions of the rise in the cost of hydrocarbon fuel, which leads to the need to modernize and introduce new generating capacities. It is indicated that the provision of advanced demand for electricity leads to an urgent need to restructure the entire electroenergetic complex. It is determined that in order to overcome the identified problems of electroenergetics, most foreign countries have developed concepts and launched the implementation of priority tasks in the direction of structural reform of the electroenergetic sector.

Keywords: market, electroenergetics, tariffs, the State regulation, cost of electricity.

Fig.: 1. **Bibl.:** 12.

Biriukov Iegor I. – Postgraduate Student of the Department of Management and Public Administration, Academician Yuriy Bugay International Scientific and Technical University (3 Mahnitohorskyi Ln, Kyiv, 02660, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5333-8839>

Структурні та функціональні зміни в електроенергетичній системі будь-якої держави виступають відображенням процесів, що відбуваються в інших розвинених країнах, у масштабах світової електроенергетики.

Відстеження динаміки перетворень і глобальних тенденцій розвитку електроенергетичного комплексу, впливу внутрішніх і зовнішніх факторів вибору певної форми взаємовідносин відповідно до конкретної моделі енергоринку обумовлює значущість проведення всебічного аналізу механізмів державної підтримки суб'єктів електроенергетичного ринку.

Вивченню світового досвіду з питань функціонування, організації та регулювання ринків електричної енергії та окремих аспектів формування відносин між їх учасниками присвячені роботи багатьох науковців і практиків електроенергетичної галузі. До них належать праці: О. Амоші [1], Є. Володіної [2], Єрмілова С. Ф. [3], Лукьяненко Д. Г. [4], Абрамова А. Б. [9] та ін. Науковці і практики розглядали деякі економічні проблеми стану та розвитку вітчизняного електроенергетичного комплексу, питання енергозбереження та енергетичної безпеки, у тому числі й через призму міжнародного досвіду впровадження реформ у цій галузі. Проте потребують більш детального розкриття питання, які пов'язані з дослідженням окремих аспектів державного регулювання електроенергетики зарубіжних країн у контексті реформування відносин учасників електроенергетичного ринку з метою застосування набутого досвіду в умовах переходу до нової моделі національного енергоринку та посилення євроінтеграційних процесів.

Аналіз характеру змін під впливом державного регулювання країн показав, що причини, які обумовлюють необхідність реформування електроенергетичних систем, носять як еволюційний характер, у випадках коли це викликано об'єктивними передумовами, так і спонтанний. Так, у Великобританії істотні зміни в моделі взаємовідносин в електроенергетиці відбуваються приблизно раз на десять років. У США було використано досвід каліфорнійської енергетичної кризи, спричиненої нерегульованим зростанням цін в умовах дефіциту потужності. Цей випадок став практичним прикладом того, як недостатня проробка принципів комерційного управління може призвести до дестабілізації всієї системи виробництва, транспорту та збуту електроенергії, після чого ця країна врахувала можливі катастрофічні наслідки лібералізації для всієї економіки в електроенергетичному секторі.

Сукупність початкових цілей реформування електроенергетики можна узагальнити й виділити серед них такі:

- ✦ зниження вартості електроенергії для споживачів за рахунок підвищення ефективності роботи галузі (Великобританія, Аргентина, Австралія);

- ✦ згладжування різниці в цінах на електроенергію в різних регіонах країни (Норвегія, США);
- ✦ підвищення ефективності інвестування, зокрема залучення іноземного фінансування, у розвиток інфраструктури електроенергетики і галузі в цілому з метою підвищення конкурентоспроможності національних виробників (Австралія, Бразилія, Аргентина);
- ✦ удосконалення функціонування енергосистем у результаті поділу монополій і виділення з них конкуруючих компаній (скандинавські країни, Чилі та ін.), одночасно або незалежно від цього – надання права та пом'якшення умов допуску в галузь нових учасників – незалежних виробників електроенергії (США), а також впровадження конкуренції з метою надання споживачам вільного права вибору постачальника (Бразилія) [5].

Крім того, у сфері державного регулювання можна виділити цілі, пов'язані з розвитком антимонопольного законодавства, забезпеченням недискримінаційного доступу конкуруючих учасників до інфраструктури ринків електроенергії та вдосконалення державного апарату регулювання в цілому [2].

Узагальнюючи досвід провідних країн світу, слід відмітити, що в період до 80–90-х рр. ХХ століття у більшості країн світу електроенергетика з вертикально інтегрованою структурою розглядалася як природна монополія. Тарифи на послуги вертикально інтегрованих енергокомпаній (далі – ВІЕ), які являли основу електроенергетичного комплексу, встановлювалися та жорстко контролювалися державою. У більшій частині європейських країн діяла державна монополія на виробництво та передачу електроенергії, що супроводжувалося обов'язковим державним регулюванням купівлі, продажу та транспортування електричної енергії та заборонаю на участь у них недержавних організацій.

Система функціонування галузі, яка була побудована таким чином, продемонструвала неефективність і низьку адаптованість в умовах подорожчання вуглеводневого палива, необхідності модернізації та введення нових генеруючих потужностей, а також забезпечення випереджального попиту на електроенергію, що зумовило нагальну потребу перебудови всього електроенергетичного комплексу [2]. З метою подолання виявлених проблем електроенергетики, а також сприяння розвитку суміжних галузей і сфер діяльності наприкінці минулого сторіччя більшістю зарубіжних держав були розроблені концепції й розпочато реалізацію першочергових завдань у напрямі структурного реформування електроенергетичного сектора.

Як наслідок, реформування, перш за все, ґрунтується на врахуванні закономірностей внутрішнього середовища, які в сукупності з дією зовнішніх факторів і тенденцій розвитку обумовлюють модель взаємовідносин суб'єктів енергоринку.

Протягом останніх десятиріч кілька країн – членів Міжнародного енергетичного агентства (далі – МЕА) обрали курс ринкової лібералізації в галузі енергозабезпечення, спрямований на отримання значних економічних вигід у довгостроковій перспективі від проведення реформ на ринку електроенергії. У межах цього процесу ключовим вектором реформування міжнародних енергоринків можна вважати політику демонополізації та впровадження конкуренції в галузі виробництва електроенергії. Ринок виробництва електроенергії та її продажу великим споживачам був, як правило, першим об'єктом реформ електроенергетики.

Необхідно зазначити, що виробництво електричної енергії виступає опосередкованим показником потужності економічного потенціалу країни. За цим напрямом лідирують такі країни: США, де обсяги виробленої електроенергії складають близько 4,0 трлн кВт · год, Китай – понад 4,7 трлн кВт · год, Японія – понад 0,9 трлн кВт · год і Росія – близько 0,1 трлн кВт · год [6]. Однак, зіставляючи ці країни за розміром споживання електроенергії на людину, можна констатувати, що за цим параметром більшість з них поступається державам з менш розвиненими економіками. Так, у США даний показник складає 12,2 тис. кВт · год/люд., у Китаї – 3,9 тис. кВт · год/люд., в Японії – 6,8 тис. кВт · год/люд., у Росії – 7,3 тис. кВт · год/люд., тоді як найбільший обсяг електроенергії, який припадає на людину, зазначено в Ісландії – 51,1 тис. кВт · год/люд.

Попит на електроенергію і потужність, який є нееластичним і значно залежить від структури споживання, визначає пропозицію на ці товари та пов'язані з ними послуги. Баланс попиту та пропозиції виступає фундаментальною основою існування всієї енергосистеми. Своєю чергою, структура генеруючих потужностей повинна відповідати тим співвідношенням базових і пікових потужностей, які є

необхідними для ефективного регулювання добових графіків навантаження енергосистеми з метою покриття попиту [7].

Сучасна світова електроенергетична галузь розвивається таким чином, що кожна країна віддає перевагу визначеному типу електростанцій (рис. 1): у Норвегії, Південноафриканській Республіці та Польщі будують в основному гідроелектростанції, зокрема Норвегія демонструє повну відмову від атомної генерації; у Франції, навпаки, – атомні електростанції; у Румунії, Японії (особливо після аварії на АЕС «Фукусіма-1») – теплові електростанції. Німеччина займає стійку позицію на шляху мінімізації частки атомної генерації й надає значну перевагу розвитку ВДЕ. 8 травня 2016 р. країна встановила рекорд – цього сонячного та вітряного дня поновлювані джерела забезпечили 87% споживаної енергії, що сукупно склало 55 ГВт із 63 ГВт. У результаті газові електростанції були зупинені через надлишок енергії, однак атомні та вугільні продовжували працювати собі в збиток. Цінова політика вимагає від держави обґрунтованого впливу, що обумовлено завищеним рівнем ціни на електроенергію, порівняно із середньоєвропейськими.

Характерною ознакою для всіх підсистем електроенергетичного виробництва зазвичай виступає суспільне володіння електроенергетичними підприємствами (центрального уряду, муніципалітети, штати або провінції). Особливо значну роль у секторах генерації та передавання електроенергії електричними мережами вищих класів напруги виконує уряд, тоді як приватні інвестори найчастіше діють у сфері розподілу електроенергії, утворюючи ВІЕ, які володіють магістральними та розподільними мережами. ВІЕ, що забезпечують реалізацію всіх функцій процесу електроенергетичного виробництва, включаючи розподіл і збут електроенергії, досить поширені у США, Німеччині, Японії та в інших країнах.

Рис. 1. Особливості основних видів генерації світової електроенергетики

З огляду на дані щодо державної участі у структурі власності об'єктів електроенергетичної інфраструктури та суб'єктів господарювання енергоринків можна зробити висновок, що володіння місцевої влади об'єктами електроенергетики набуло значної підтримки в Австрії, Канаді, Нідерландах, Швеції, Франції. Однак лібералізація ринку не ставить за вимогу здійснення обов'язкових перетворень у структурі власності. Так, у Норвегії, Швеції, США не відбулося кардинальних змін у розподілі форм власності на енергоринку, тоді як в Англії та Уельсі приватизація стала ключовим напрямом реформ. Крім цього, слід зауважити, якщо в Норвегії, Швеції, Франції сьогодні, як і раніше, у виробництві та збуті електричної енергії домінують державні компанії, то у США, Японії, Іспанії, Бельгії більшою частиною генерації та збуту електроенергії володіють приватні компанії. Зокрема, у Франції держава контролює та управляє такими великими галузями економіки, як електроенергетика, авіація і телекомунікації. При цьому протягом останніх десятиліть у країні продовжують відбуватися приватизаційні процеси. Інші країни у процесі приватизації генеруючих, розподільних і збутових компаній концентрують транспортування електроенергії в єдиного суб'єкта ринку, який у більшості випадків залишається в державній власності.

Сектор збуту, залишаючись напівмонополією, продовжує привертати увагу з боку антимонопольних органів державного регулювання, оскільки ВІЕ отримують можливість використовувати енергозбутовий бізнес з метою збереження перехресного субсидування галузі генерації, переводячи економічне навантаження на кінцевих роздрібних споживачів, використовуючи важелі цінової політики.

Формування тарифів належить до ключових аспектів регулювання енергоринків, починаючи з перших етапів зародження останніх. Це обумовлено сукупністю складових, які відображають безпосередньо вартість електричної енергії як товару, а також включають вартість додаткових послуг, транспортування, компенсацій тощо, впливаючи таким чином на весь організаційно-функціональний механізм ринку електроенергії. Як правило, у промислових споживачів цінова еластичність вище, ніж у населення. У західних країнах, де ціни зазвичай встановлюються вищими за граничні витрати, з метою покриття фіксованих інвестицій у потужності, тарифи для населення мають більш високу надбавку до граничних витрат, ніж у промислових споживачів. У цьому випадку домашні господарства субсидують сектор промисловості [8].

Через неоднозначність результатів перших спроб реорганізації електроенергетичної галузі, малоефективність деяких механізмів управління стратегічні прорахунки в реалізації структурних перетвілень ставали більш явними, особливо під тиском недостатніх інвестиційних ресурсів. Інвестиційна складова тарифу, що передбачає фінансування капі-

тальних вкладень, виступає джерелом покриття зношеності електроенергетичного устаткування і мереж, які безперервно експлуатуються протягом десятиріч і потребують модернізації.

Незважаючи на масштабну інтеграцію енергоринків, суттєве збільшення обсягів і темпів зростання торгових операцій, пов'язаних з купівлею-продажем електричної енергії та наданням додаткових послуг у деяких європейських країнах, зокрема в Німеччині, в цілому економічна ситуація в сучасній Європі характеризується втратою конкурентоздатних позицій, порівняно із США, що загострює необхідність скорочення відставання ряду євродержав від Сполучених Штатів за показником енергозалежності. Керівники промислових компаній ЄС обґрунтовують втрату європейським промисловим сектором конкурентних переваг відсутністю єдиної енергетичної політики, що підвищує значущість заходів державного регулювання.

Показники енергетичної залежності свідчать, що преважуюча частина країн Європи більш, ніж на 50% є енергозалежними. Так, Польща характеризується найвищим в Європі зростанням електроспоживання, підтвердженням чого стали значні темпи модернізації та переобладнання галузі, що виражається в будівництві та оновленні близько третини енергоблоків протягом останніх 25 років [9].

Останні десятиріччя демонструють виділення енергозбереження в окремий напрям розвитку електроенергетичної сфери. Більшість країн Західної Європи, за рідкісним винятком, є імпортерами палива, що обумовлює значущість використання енергозберігаючих технологій, а також реформуючих дій з боку державних органів у сфері електроенергетики [10], зокрема диверсифікації джерел енергопостачання.

У результаті впровадження заходів з енергозбереження в 11 країнах – членах Міжнародного енергетичного агентства в період з 1974 по 2010 рр. вдалося зберегти 1,52 млрд т н. е. Це більше, ніж було спожито нафти та електроенергії в цілому. Таким чином, енергія, яку вдалося заощадити, є найбільшим джерелом енергії в розвинених країнах за останні 35 років [11].

Одночасно з широкомасштабним впровадженням енергозберігаючих заходів однією з ключових тенденцій, пов'язаних з функціонуванням електроенергетичних ринків, стає використання ВДЕ. Найбільш динамічного розвитку за цим напрямом електроенергетики в сучасних світових умовах набула сонячна енергетика [12]. За весь період використання по всьому світу у сонячну енергетику інвестовано понад 150 млрд дол., і щороку ця сума збільшується на 15–20%. За даними Національної енергетичної адміністрації (NEA), Китай впевнено займає позиції світового лідера з розвитку сонячної енергетики, представляючи найбільший ринок для сонячних фото-

електричних технологій, із загальною встановленою потужністю 43,2 ГВт. Завдяки реформам в електроенергетичній сфері держава з 2011 р. досягла приросту потужностей у тринадцять разів, залишивши Німеччину із загальною потужністю 38,4 ГВт на другому місці. Це свідчить про швидку динаміку перерозподілу сил у даному секторі ринку. За думкою деяких експертів, підвищення інтересу до сонячної енергетики обумовлено низькою собівартістю генерації.

Значних результатів досягнуто в розвитку вітроенергетики. По всьому світу запускаються нові вітропарки, удосконалюються технології вітрогенераторів. За прогнозами Глобальної ради з вітроенергетики (GWEC) і Грінпіс, частка електроенергії у світі, виробленої за допомогою сили вітру, до 2020 р. може зрости до 12%. Одним із досягнень цього процесу стало підписання у 2010 р. меморандуму про реалізацію проекту створення єдиної офшорної мережі вітряних електрогенераторів на узбережжі Північного моря загальною потужністю 140 ГВт. Меморандум був підписаний представниками десяти країн Євросоюзу: Данії, Німеччини, Бельгії, Норвегії, Швеції, Франції, Ірландії, Люксембургу, Нідерландів і Великобританії. Цей проект дозволяє не тільки посилити позиції альтернативної енергетики в Європі, а й розвиває єдину електроенергетичну систему ЄС.

У 2010 р. розпочало роботу спеціальне Міжнародне агентство з відновлюваної енергетики (IRENA), що мало велике значення для укріплення міжнародного співробітництва на рівні ООН у сфері альтернативної енергетики, оскільки стало підтвердженням серйозності намірів країн розвивати альтернативну енергетику у світі.

Крім того, протягом останніх років у функціонуванні ринків електричної енергії поширюється впровадження просвітницьких програм у сфері енергозбереження. Такі програми покликані сформуванню нову споживчу культуру серед населення, яка буде базуватися на принципах заощадження споживання електричної енергії. З цією метою органи державної влади та неурядові організації країн – лідерів у сфері енергозбереження проводять на регулярній основі семінари, тренінги, розробляють освітницькі програми тощо.

Глобалізація світових економік стає передумовою інтеграції енергоринків, укріплення міжнародного партнерства, переймання досвіду розвинених країн у напрямі формування ефективного інституціонального середовища електроенергетичних систем. Такі процеси підвищують значення міждержавних і міжнародних зв'язків, пов'язаних з механізмом здійснення експортно-імпортних операцій. Світовими експортерами електроенергії є: Росія, Україна, Угорщина, Франція, Румунія та інші країни. Основні імпортери електроенергії – США, Італія, Нідерланди.

Тобто, інститут міжнародного ринку електричної енергії дедалі більше тяжіє до поєднання конку-

рентних засад і впровадження раціонального дерегулювання, що і визначає мету його реформування.

ВИСНОВКИ

Таким чином, сучасні світові тенденції розвитку електроенергетики й численні фактори, які обумовлюють необхідність удосконалення системи взаємовідносин суб'єктів ринку електричної енергії, визначають процеси, які поодино або в будь-яких комбінаціях можуть мати місце в межах реформування. До них належать: глобалізація, лібералізація, модернізація, диверсифікація, структуризація. Найбільш повно розкрити сутність цих аспектів реформування й обґрунтувати їх значення в контексті державного регулювання дозволить проведення аналізу існуючих модифікацій взаємовідносин учасників енергоринку. ■

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Амоша О. І., Стариченко Л. Л., Череватський Д. Ю.** Стан, основні проблеми і перспективи вугільної промисловості України : наукова доповідь / НАН України, Ін-т економіки промисловості. Донецьк, 2013. 44 с.
- 2. Володіна Є.** Світовий досвід перетворень енергетичної галузі. URL: http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/13076.3.1.013.pdf
- 3. Єрмілов С. Ф.** Державна політика енергоефективності в українському та європейському контексті. *Економіка і прогнозування*. 2007. № 2. С. 27–42. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_07_2_27_uk.pdf
- 4.** Глобальное экономическое развитие: тенденции, асимметрии, регулирование : монография / Д. Г. Лукьяненко, А. М. Поручник, Столярчук Я. М. и др. Киев : КНЭУ, 2013. 740 с.
- 5. Булгакова М., Приступа М.** Энергозбереження в Україні: правові аспекти і практична реалізація. Рівне : О. Зень, 2011. 56 с.
- 6.** Energy Information Administration. URL: <https://www.eia.gov/>
- 7. Находов В. Ф., Бориченко О. В., Іванько Д. О., Єгорова І. О.** Комплексний підхід до визначення складу чинників, що впливають на величину енергоспоживання при впровадженні систем оперативного контролю енергоефективності. *Енергетика: економіка, технології, екологія*. 2014. № 2. С. 68–77.
- 8. Хуберт Ф.** Перекрестное субсидирование тарифов в электроэнергетической промышленности России не так плохо, как его репутация. *Экономический журнал ВШЭ*. 2002. № 3. С. 343–353.
- 9. Абрамов А. Б.** Украина: проблемы энергосбережения и энергоэффективности. 22.07.2016. URL: <http://nardep.org.ua/news/19606>
- 10. Концеба С. М.** Энергозберігаючі технології в Україні: економічний ефект і перспективи впровадження. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2007. № 63. URL: <http://lib.udau.edu.ua/bitstream/123456789/666/1/Концеба.pdf>
- 11. Власюк О. С., Прейгер Д. К.** Конкурентоспроможність енергетики: стан, проблеми, перспективи. *Стратегічна панорама*. 2009. № 2. С. 26–35.
- 12.** Енергетична політика за межами країн – членів MEA: УКРАЇНА 2012 URL: <http://www.qclub.org.ua/wp-content/>

uploads/2012/10/IEA_Ukraine-report-2012_summary-plus-ukr.pdf

Рецензент – Перепелюкова О. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

REFERENCES

Abramov, A. B. "Ukraina: problemy energosberezheniya i energoeffektivnosti" [Ukraine: problems of energy conservation and energy efficiency]. 22.07.2016. <http://nardep.org.ua/news/19606>

Amosha, O. I., Starychenko, L. L., and Cherevatskyi, D. Yu. *Stan, osnovni problemy i perspektivy vuhilnoi promyslovosti Ukrainy: naukova dopovid* [State, main problems and prospects of the coal industry of Ukraine: scientific report]. Donetsk, 2013.

Bulhakova, M., and Prystupa, M. *Enerhozberezhennia v Ukraini: pravovi aspekty i praktychna realizatsiia* [Energy Saving in Ukraine: Legal Aspects and Practical Implementation]. Rivne: O. Zen, 2011.

"Enerhetychna polityka za mezhamy krain – chleniv MEA: UKRAINA 2012" [Energy Policy Beyond the IEA Members: UKRAINE 2012]. http://www.qclub.org.ua/wp-content/uploads/2012/10/IEA_Ukraine-report-2012_summary-plus-ukr.pdf

Energy Information Administration. <https://www.eia.gov/Khubert, F.> "Perekrestnoye subsidirovaniye tarifov v elektroenergeticheskoy promyshlennosti Rossii ne tak plokhо, kak yego reputatsiya" [Cross-subsidization of tariffs in the electricity industry in Russia is not as bad as its reputation]. *Ekonomicheskyy zhurnal VShE*, no. 3 (2002): 343-353.

Kontseba, S. M. "Enerhozberihaiuchi tekhnolohii v Ukraini: ekonomichnyi efekt i perspektyvy vprovadzhennia" [Energy-saving technologies in Ukraine: economic impact and prospects for implementation]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva*. 2007. <http://lib.udau.edu.ua/bitstream/123456789/666/1/Концеба.pdf>

Lukyanenko, D. G. et al. *Globalnoye ekonomicheskoye razvitiye: tendentsii, asimmetrii, regulirovaniye* [Global economic development: trends, asymmetries, regulation]. Kyiv: KNEU, 2013.

Nakhodov, V. F. et al. "Kompleksnyi pidkhid do vyznachennia skladu chynnykiv, shcho vplyvaiut na velychynu enerhospozhyvannia pry vprovadzhenni system operatyvnoho kontroliu enerhoefektyvnosti" [A comprehensive approach to determining the composition of factors affecting the amount of energy consumption in implementing operational energy efficiency monitoring systems]. *Enerhetyka: ekonomika, tekhnolohii, ekolohiia*, no. 2 (2014): 68-77.

Vlasiuk, O. S., and Preiher, D. K. "Konkurentospromozhnist enerhetyky: stan, problemy, perspektyvy" [Energy competitiveness: state, problems, prospects]. *Stratehichna panorama*, no. 2 (2009): 26-35.

Volodina, Ye. "Svitovyi dosvid peretvoren enerhetychnoi haluzi" [World experience of energy industry transformations]. http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/13076.3.1.013.pdf

Yermilov, S. F. "Derzhavna polityka enerhoefektyvnosti v ukrainskomu ta yevropeiskomu konteksti" [State policy on energy efficiency in the Ukrainian and European context]. *Ekonomika i prohnozuvannia*. 2007. http://eip.org.ua/docs/EP_07_2_27_uk.pdf

УДК 338.242
JEL: E66; F63; O30

ДОСВІД РОЗВИНЕНИХ КРАЇН У СФЕРІ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

©2019 КАРАСЬОВА Н. А.

УДК 338.242
JEL: E66; F63; O30

Карасьова Н. А. Досвід розвинених країн у сфері креативної економіки

У наш час економічний розвиток будь-якої країни, так само як добробут її населення, визначається рівнем знань, досягненнями інтелектуальної праці, інновацій, розвитком науки і техніки, інформаційних систем. Актуальність дослідження зумовлена потребою розвитку креативних індустрій в Україні, що можливе за умови вивчення досвіду економічно розвинутих країн. Метою роботи є дослідження особливостей розвитку креативних галузей економіки в економічно розвинутих країнах. Проведено аналіз особливостей розвитку креативних економік в Азійсько-Тихоокеанському, Європейському та Північноамериканському регіонах. Визначено, що для забезпечення розвитку креативного сектора в розвинених країнах поєднують п'ять ключових напрямів діяльності: розвиток професійних спілок та організацій; розвиток потенціалу системи освіти; стимулювання створення бізнес-інкубаторів, креативних кластерів і хабів; інтернаціоналізація та вихід за рамки національних економік. З'ясовано, що розвиток креативних індустрій має чітко виражений урбанізаційний характер. Проте для сільських територій розвиток креативної економіки також важливий з огляду на потенціал і перспективи синтезу традиційних і креативних видів діяльності. Встановлено, що важливим аспектом розвитку креативної економіки країн Європейського Союзу є вивчення та підтримка креативних індустрій на національному рівні. Здійснено порівняльну оцінку доходів різних сфер креативної індустрії розвинених країн. На основі аналізу виокремлено сектори, які кожна окрема країна відносить до креативної економіки. З'ясовано, що політика розвинених держав спрямована на: чітке окреслення границь креативної економіки, віднесення до неї секторів економіки та видів економічної діяльності; створення типологічних груп у статистичних вимірюваннях креативної економіки; визначення напрямів і джерел фінансової та технічної підтримки секторів і підсекторів креативної економіки; впровадження різноманітних програм підтримки на державному рівні.

Ключові слова: креативна економіка, розвинені країни, креативний сектор, розвиток, креативна індустрія.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-10-30-37>

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 16.

Карасьова Наталія Анатоліївна – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, Київський національний університет культури і мистецтв (вул. Євгена Коновальця, 36, Київ, 01601, Україна)

E-mail: karasyova.natasha@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8471-3870>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/M-7338-2018>